

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

**ПЕДАГОГІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОГО
СЕРЕДОВИЩА В РОБОТІ З РІЗНИМИ
СОЦІАЛЬНИМИ СУБ'ЄКТАМИ**

**МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
22 ЛИСТОПАДА 2016 РОКУ**

Затверджено редакційно-видавничою
радою Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
протокол № від р.

ХАРКІВ – 2016

соціальної суб'єктності вихованців, оскільки сприяє більш згладженому перебігу адаптаційних процесів та усвідомленню юнаками специфіки особистісної позиції у сфері гендерної поведінки як передумови формування майбутнього громадянина та сім'янина.

Цілком очевидно, що діяльність соціального педагога з підготовки підлітків до самостійного життя після перебування в центрі реабілітації є важливою складовою загальної соціально-педагогічної роботи у напрямі формування соціальної суб'єктності вихованців. Ця діяльність є досить різноманітною, проте її домінантою має бути така пріоритетна технологія як реінтеграція вихованців у широкому розумінні цього процесу. Ж. Петрочко зазначає, що така діяльність має здійснюватись відповідно до наступних переконань: потрібно використати всі шанси повернути дитину в родинне оточення; готувати дітей до створення власної сім'ї та адекватного виконання батьківських функцій; успішність подальшої соціалізації вихованця інтернатного закладу значною мірою залежить від використання можливостей його реінтеграції у сімейне середовище.

Отже, аналіз наукових досліджень, присвячених особливостям організації процесу соціального виховання в центрах соціальної реабілітації, свідчить про наявність значного накопиченого досвіду, який доцільно використати для формування соціальної суб'єктності депривованого юнацтва.

Порохня Л.А.

викладач кафедри соціальної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО РОЗВ'ЯЗАННЯ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ В УЧНІВСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У сучасній психолого-педагогічній літературі виокремлюють такі стилі соціально-педагогічної діяльності в конфліктній ситуації: конкуренція (суперництво), уникнення, пристосування, співробітництво, компроміс. Зрозуміло, що за певних умов соціальний педагог має бути готовим використати ту чи іншу стратегію або їх комбінацію.

Так, на наш погляд, стратегія конкуренції є не зовсім прийнятною в соціально-педагогічній практиці. Дійсно, як зазначає Н. Бутенко, систематичне використання стратегії конкуренції може призвести до виникнення в оточуючих почуття відчуженості, втрати тісних емоційних стосунків, блокування активності учнів щодо розвитку їхньої самостійності, самоповаги.

Найкориснішою стратегія суперництва виявляється у випадках, коли:

- результат є дуже важливим для соціального педагога, він впевнений та знає, що впровадження його рішення значно поліпшить ситуацію;
- соціальний педагог має кращі можливості для прийняття і запровадження відповідного рішення;

- рішення, іноді нестандартне, потрібно прийняти та виконати дуже швидко;
- відсутність іншого вибору, необхідність миттєвого реагування;
- стан розгубленості, відсутність часу на пошук іншої стратегії.

Зрозуміло, що стратегія уникнення не може сприяти розв'язанню конфліктної ситуації в учнівському середовищі та може бути прийнятною в разі:

- соціальний педагог не хоче витратити сили на розв'язання проблеми, яку не вважає важливою для себе;
- особливості партнерської позиції, брак інформації стосовно суті конфліктної ситуації, її напруженість.

Стратегію уникнення доцільно застосовувати соціальному педагогові в форматі міжособистісних конфліктних ситуацій в учнівському середовищі, котрі виникають через суб'єктивні емоційні причини.

Якщо конфліктні ситуації в учнівському середовищі виникають на об'єктивній основі, то соціально-педагогічна діяльність з використанням вище зазначених стратегій можуть виявитися неефективними, оскільки спірна проблема зберігає своє значення, причини, що її породили, самі собою не відпадають, а ще лише заглиблюються.

Стратегія пристосування може мати негативні наслідки для розвитку особистості соціального педагога через можливості втрати почуття самоповаги, погіршення взаємин. Соціальний педагог може втратити можливість впливати на ситуацію, відстоювати свої погляди, цінності.

Ця стратегія є прийнятною за таких умов:

- соціального педагога не хвилює результат подальшого розвитку конфліктної ситуації в учнівському середовищі;
- для соціального педагога важливіше зберегти гарні стосунки в учнівському середовищі, ніж розпочинати боротьбу за самоствердження сторін;
- наявність переконання соціального педагога, що для учнів буде корисніше самостійно розв'язати конфліктну ситуацію, ніж самому втрутитися у динаміку конфліктної ситуації.

Пристосування може використовуватися соціальним педагогом при будь-яких конфліктних ситуаціях в учнівському середовищі. Необхідно зазначити, що пристосування як стратегія поведінки соціального педагога у конфліктних ситуаціях серед учнів може виявитися і малоефективним коли учні охоплені відчуттям образи і роздратування, не хочуть відповідати один одному доброзичливою взаємністю, а їх інтереси та цілі не піддаються згладжуванню і узгодженню.

Співробітництво як спосіб подолання та розв'язання конфліктних ситуацій у соціально-педагогічному плані є найефективнішим, проте звернення до нього потребує значно більше часу та зусиль, ніж інші стратегії. У соціально-педагогічній діяльності запровадження стратегії співробітництва ускладняється тим, що учень не завжди може взаємодіяти з соціальним педагогом у форматі „рівний-рівному”. Тому соціальному педагогові необхідно не лише самому прагнути взаємодії, а й створювати умови для залучення учнів

до цього процесу, подолання їхнього опору або невміння чи небажання взаємодіяти конструктивно.

Стратегія співробітництва буде найдоцільнішою в таких ситуаціях:

- розв'язання конфліктної ситуації є справою важливою для обох сторін;
- між соціальним педагогом і учнями встановлені або можуть бути встановлені тісні, тривалі, взаємозалежні стосунки;
- соціальний педагог має час на розв'язання конфліктних ситуацій, що виникають в учнівському середовищі;
- обидві сторони добре обізнані з проблемами, потребами та інтересами партнерів із взаємодії, прагнуть досягти найкращого результату.

Компроміс як стиль розв'язання соціальним педагогом конфліктних ситуацій в учнівському середовищі передбачає відмову від досягнення значущих для особистості результатів. Поступаючись своїми інтересами особистість не заявляє про себе як про рівноправного партнера у взаємодії, принижує себе в очах іншого співрозмовника, який не завжди спроможний оцінити цей альтруїзм.

Проте стиль компромісу може бути корисним за умови:

- соціальний педагог прагне швидше розв'язати проблему, але в нього немає часу на подолання опору конфліктуючих учнів;
- соціального педагога може задовольнити часткове розв'язання проблеми.

Стратегія компромісу означає готовність учасників конфліктної ситуації до врегулювання розбіжності на основі взаємних поступок, досягнення часткового задоволення своїх інтересів. Цей стиль в однаковій мірі припускає активні і пасивні дії як індивідуального, так і колективного характеру. Стиль компромісу характеризується тим, що дозволяє, хоча і частково, задовольнити домагання кожної із конфліктуючих сторін.

Узагальнюючи вище наведене зазначимо, що будь-яка стратегія поведінки соціального педагога щодо розв'язання конфліктних ситуацій в учнівському середовищі ефективна лише у відповідних ситуаціях. Соціальний педагог має вміти успішно користуватися кожною з них, ураховуючи конкретні обставини. Соціальному педагогу необхідно вміти поступатися, йти на розумний компроміс, встановлювати партнерські стосунки, відстоювати власну позицію. Причому соціальний педагог має розширювати репертуар власних стратегій поведінки під час розв'язання конфліктних ситуацій в учнівському середовищі.

На наш погляд, особливістю соціально-педагогічної діяльності щодо розв'язання конфліктних ситуацій в учнівському середовищі є врахування професійних знань і вмінь та особистісно-соціальна активність соціального педагога, яку він виявляє у реалізації найбільш ефективних і доцільних форм взаємодії з вихованцями.

Слід запобігати однобічності в поглядах соціального педагога щодо вибору засобів впливу на учнів, прийомів розв'язання конфліктних ситуацій, можливостей використання різноманітних стратегій та відповідних стилів

поведінки: конкуренція або суперництва, уникнення, пристосування, співробітництва, компромісу.

Сосюра М.О.

аспірант кафедри соціальної педагогіки,
Харківська державна академія культури

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЦЕНТРАХ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Формування у підростаючого покоління соціальної суб'єктності є важливим завданням сучасного суспільства, що призводить до пошуку шляхів забезпечення формування соціальної суб'єктності неповнолітніх, які опинилися в складних життєвих обставинах (СЖО).

Проведений аналіз філософської, соціологічної, психологічної, соціально-педагогічної літератури щодо визначення й характеристики суб'єктності як соціальної якості особистості дозволив визначити «соціальну суб'єктність» як інтегративну характеристику людини, яка виявляється в її ціннісних орієнтаціях, стратегічному життєвому виборі, соціально творчій самодіяльності, цілеспрямованій соціальній активності та відповідальності. Визначено компоненти соціальної суб'єктності: мотиваційно-ціннісний – сформована система соціальних цінностей, наявність мотиву діяльності та здатність до ініціації активності; зацікавленість у результатах власної діяльності; особистісний – розвиток таких соціальних якостей як ініціативність, самостійність, активність, відповідальність, цілеспрямованість, творчість; готовність до діяльності щодо реалізації власної стратегії самореалізації; когнітивно-поведінковий – здатність до самопізнання, активна діяльність у різних сферах життя, саморегуляція поведінки, здатність впливати на інших суб'єктів. Схарактеризовано рівні прояву соціальної суб'єктності особистості: особистісний, груповий та суспільний, відповідно до визначених компонентів.

Проведений аналіз праць З. Кияниці, Ж. Петрочко, І. Пеші, М. Соляник дозволяє визначити неповнолітніх, які опинилися у складних життєвих обставинах, як категорію дітей віком від 14 до 18 років, які ведуть загрозливий здоров'ю спосіб життя, не виконують відповідних віку соціальних ролей, порушують моральні і правові норми, не усвідомлюючи своєї відповідальності, тобто неспроможні в повній мірі бути суб'єктами власної життєдіяльності та не мають необхідних умов для прояву соціальної суб'єктності.

Неповнолітні, які опинилися в СЖО, мають низку соціально-педагогічних проблем (несформоване позитивне відношення до цінностей і норм у суспільстві, асоціальні поведінкові прояви, порушення соціальних зв'язків, невідповідність до самостійного життя, невпевненість у власних силах, пасивна життєва позиція тощо), які вони не в змозі подолати самостійно, що заважають їм бути суб'єктами своєї життєдіяльності та зумовлюють необхідність формування їхньої соціальної суб'єктності .